

คนจีนโพ้นทะเลรุ่นใหม่: กรณีศึกษาผู้อพยพคนจีนในประเทศไทย

New Generation of Overseas Chinese: The Case Study of Chinese Immigrant in Thailand

หม่า เทา^{*}
Ma Tao^{*}

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อทำความเข้าใจพลวัตของการอพยพย้ายถิ่น ลักษณะการดำรงชีวิตของคนจีนโพ้นทะเลรุ่นใหม่ในสังคมไทย โดยรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์คนจีนที่อพยพย้ายถิ่นมาตั้งถิ่นฐานอยู่ในประเทศไทยหลัง ค.ศ. 1980 แบบเจาะลึก จำนวน 22 ราย ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดเชียงราย แล้ววิเคราะห์โดยทฤษฎีพินิจเชิงชีวประวัติ

ผลการศึกษาพบว่า (1) คนจีนโพ้นทะเลรุ่นใหม่มาจากทุกภูมิภาคของจีน และเป็นกลุ่มคนที่มีทรัพยากรทางความรู้หรือ/และเงินทุนเป็นส่วนใหญ่ (2) พลวัตที่ขับเคลื่อนการอพยพย้ายถิ่นของคนจีนโพ้นทะเลรุ่นใหม่คือ สถานะทางสังคมที่มีช่องว่างกว้างกว่าเดิมอย่างรวดเร็ว และค่านิยมที่มีความหลากหลายซับซ้อนยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นผลจากการปฏิรูปเศรษฐกิจและเปิดประเทศของจีน (3) คนจีนโพ้นทะเลรุ่นใหม่มีบทบาทสำคัญต่อสังคมคนจีนในไทยมากขึ้น สร้างการแข่งขันกับคนจีนโพ้นทะเลรุ่นเก่า และคนจีนโพ้นทะเลรุ่นใหม่ที่มาทีหลังแต่มีกำลังทุนที่แข็งแกร่งกว่า ได้สร้างการแข่งขันกับคนจีนโพ้นทะเลรุ่นใหม่ที่มาก่อนด้วย (4) คนจีนโพ้นทะเลรุ่นใหม่ล้วนได้รับประโยชน์จากการเติบโตทางเศรษฐกิจและการมีอิทธิพลเพิ่มขึ้นของประเทศจีน ความเป็นจีนกลายเป็นทรัพยากรทางสังคมแบบหนึ่งที่จะช่วยเลื่อนสถานภาพทางสังคมให้สูงขึ้นได้ แต่ผู้ให้ข้อมูลมีทัศนคติต่ออัตลักษณ์ของความเป็นจีนไม่ได้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน มีทั้งเชิงลบและเชิงบวก ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ส่วนตัว สถานภาพด้านต่าง ๆ และผลประโยชน์ของแต่ละบุคคล

คำสำคัญ: คนจีนโพ้นทะเลรุ่นใหม่ในประเทศไทย, สังคมคนจีนในไทย, ความสัมพันธ์กับประเทศจีน, พลวัตของการอพยพย้ายถิ่น

¹ สาขาภูมิภาคกลุ่มน้ำโขงและสาละวินศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

¹ Ph.D. Mekong and Salween River Basin Regional Studies, Graduate School, Chiang Mai Rajabhat University

^{*} Corresponding author. Tel. 082-0852857, 081-9517635 E-mail: chalalai2552@hotmail.com

Abstract

The purpose of this qualitative research was to attempt to understand the dynamics of migration and aim to describe new generation overseas Chinese's living situation in Thailand. Data were collected through in-depth interviews. Interviews were carried out in Bangkok, Chiang Mai and Chiang Rai with 22 Chinese immigrants who came to settle down in Thailand after 1980.

The conclusions of the research are: (1) The respondents of this research were from all regions of China. Most of them possessed cultural resources and/or economic resources (2) The dynamics that drove these respondents to migrate to Thailand were the gap of economic and social status that has rapidly stretched wider and the values judgments have gotten complex and diverse resulting in China's reform and opening up. (3) The new generation overseas Chinese play a more important role in Chinese society of Thailand and able to compete with the old generation overseas Chinese. The new generation overseas Chinese who came later have more economic capital enabling them to compete with the new generation overseas Chinese who come earlier. (4) The Respondents in this research have been getting benefit from the economic growth of China and the increasing influence of China. Chineseness became social resource which helps them to move higher up the social status. Based on each person's personal experience, social status and benefits, the respondents' identity of China is not uniform.

Keywords: New Generation of Overseas Chinese in Thailand, Chinese society in Thailand, The relationship with China, The dynamics of migration

ความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันมีคนจีนโพ้นทะเลในต่างประเทศ จำนวน 45 ล้านคนโดยประมาณ ในประเทศไทยมีอยู่ประมาณ 7 ล้านคน ในจำนวนนี้มี 6.5 ล้านคน เป็นคนจีนโพ้นทะเลรุ่นเก่าที่อยู่ในสังคมคนจีนในไทยดั้งเดิมและ 3.5-4 แสนคน เป็นคนจีนโพ้นทะเลรุ่นใหม่ (Zhuang Guo Tu, 2008: 103-104) ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่ออกจากประเทศจีน หลัง ค.ศ. 1978

ค.ศ. 1949 เป็นปีก่อตั้งสาธารณรัฐประชาชนจีนและรัฐบาลจีนห้ามคนจีนอพยพอย่างเด็ดขาด กระแสของคนจีนอพยพไปยังประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ดำเนินมา 300 ปี ได้ชะงักไป โดยจีนถือว่าการมีความสัมพันธ์กับต่างประเทศถือเป็น “จุดต่างพรัอย” ทำให้คนจีนโพ้นทะเลส่วนใหญ่ถูกมองว่าเป็น “ชนชั้นกระฎุมพี” ที่ควรถูกปฏิรูปด้วยความคิดสังคมนิยม และการอพยพไปต่างประเทศในยุคนั้นจึงเป็นไปไม่ได้เลย อีกทั้งไม่มีแรงจูงใจและช่องทางปฏิบัติโดยเฉพาะจากฝ่ายประเทศไทย คือ ไทยต้องป้องกันประเทศชาติจากระบบ “คอมมิวนิสต์” ทำให้รัฐบาลไทยมีความกังวลกับ “สังคมคนจีนขนาดใหญ่ในไทย” จึงห้ามคนจีนอพยพเข้าประเทศไทยอย่างเข้มงวดและดำเนินนโยบายให้คนจีนผสมกลมกลืนกับสังคมไทย ใน ค.ศ. 1978 จีนดำเนินการปฏิรูปและเปิดประเทศ เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมระหว่างประเทศที่เอื้อต่อสันติภาพและการพัฒนา โดยพยายามลบล้างความคิด “ฝ่ายซ้าย” ในนโยบายความสัมพันธ์ต่างประเทศ จะใช้หลักการความสัมพันธ์เป็นมิตรที่เชิงผลประโยชน์นิยม ตลอดจนพยายามปรับปรุงความสัมพันธ์กับประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ให้ดีขึ้น

จากช่วงต้นของการปฏิรูปและเปิดประเทศจนถึงกลางทศวรรษที่ 1990 ประเทศที่พัฒนาแล้วเป็นเป้าหมายหลักของชนจีนอพยพรุ่นใหม่ แต่หลังจากประมาณปี 1995 เป็นต้นมา ประเทศที่พัฒนาแล้วได้ดำเนินนโยบายจำกัดผู้อพยพต่างชาติเข้มงวดมากขึ้น ดังนั้นประเทศไทยเป็นประเทศที่พัฒนาน่ากว่าประเทศอื่นๆ ในกลุ่มเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้งยังเป็นประเทศเพื่อนบ้านที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับจีน รวมถึงการเดินทางที่สะดวก นโยบายเกี่ยวกับการเข้าเมืองและการอาศัยก็ผ่อนคลายกว่าประเทศอื่นๆ ต้นทุนการอพยพถูกกว่า และมีชุมชนคนจีนโพ้นทะเลอยู่แล้วจำนวนมากที่เอื้ออำนวยต่อผู้อพยพรุ่นใหม่ให้ดำรงชีวิตได้ง่าย จึงมีชนจีนอพยพมาตั้งถิ่นฐานที่ประเทศไทยมากขึ้น

สังคมคนจีนเป็นส่วนประกอบสำคัญของสังคมไทยมาช้านาน ไม่ใช่จากจำนวนคนจีนที่มีมาก แต่เพราะมีอิทธิพลและบทบาทต่อสังคมไทยในหลายด้าน คนจีนอพยพรุ่นใหม่แม้จะมีจำนวนไม่มากนักเมื่อเทียบกับคนจีนโพ้นทะเลรุ่นเก่าในไทย แต่มีการเติบโตอย่างรวดเร็วและมีอิทธิพลเพิ่มมากขึ้นในสังคมคนจีน พวกเขาสามารถทำให้โครงสร้างสังคมคนจีนในไทยเกิดการเปลี่ยนแปลงได้ (Wang and Zhuang, 2013: 94) ดังนั้น การศึกษาวิจัยนี้จะทำให้ทราบถึงสภาพความเป็นอยู่ แนวคิด และผลที่เกิดจากการอพยพย้ายถิ่นของคนจีนโพ้นทะเลรุ่นใหม่ในประเทศ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อทำความเข้าใจพลวัตของการอพยพย้ายถิ่นและลักษณะการดำรงชีวิตของคนจีนโพ้นทะเลรุ่นใหม่ในประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้แนวพินิจเชิงชีวประวัติ (Life History) ในการศึกษา กลุ่มตัวอย่างหรือผู้ให้ข้อมูล (Key Informants) ในงานวิจัยนี้ได้คัดเลือกมาจำนวน 22 คน แบ่งเป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่ 11 คน กรุงเทพมหานคร จำนวน 11 คน และจังหวัดเชียงราย จำนวน 1 คน โดยการสุ่มตัวอย่าง (Sampling) แบบเจาะจง โดยไม่เกี่ยวข้องกับโอกาสทางสถิติแบบ Snowball คือการแนะนำจากเพื่อนและสถานกงสุลจีนในจังหวัดเชียงใหม่ และการพบโดยบังเอิญ การสุ่มตัวอย่างของการวิจัยครั้งนี้ใช้ตรรกะที่แตกต่างกับการสุ่มตัวอย่างแบบตามโอกาสทางสถิติ ทุกหน่วยวิจัยในประชากรไม่จำเป็นต้องมีโอกาสได้รับการเลือกเท่ากัน แต่เป็นการสุ่มตัวอย่างที่สามารถให้ข้อมูลมากที่สุดตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือต้องตอบคำถามของผู้วิจัยอย่างสมบูรณ์และถูกต้องเมื่อเทียบกับผู้ให้ข้อมูลคนอื่น แหล่งข้อมูลนอกจากผู้ให้สัมภาษณ์จำนวน 22 คน อย่างเชิงลึกเป็นหลักแล้ว ยังรวมถึงข้อมูลที่ผู้ให้ข้อมูลเผยแพร่ในสื่อสังคมออนไลน์ เช่น WeChat² ด้วย สำหรับการตรวจสอบความเที่ยงตรงของข้อมูล ใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Data Triangulation) คือ ตรวจสอบด้านเวลา สถานที่ และบุคคล ซึ่งทำได้โดยการสัมภาษณ์จากแหล่งข้อมูลอื่นหรือเปลี่ยนเวลาแล้วถามซ้ำหลายครั้ง

² WeChat (微信) โปรแกรมการสนทนาที่บริษัทจีนพัฒนาใน ค.ศ. 2011 ใช้ในการส่งข้อความ เสียง ภาพนิ่ง และภาพเคลื่อนไหวผ่านอินเทอร์เน็ต การใช้งานคล้ายกับ Line หรือ Facebook จนแทนที่ QQ ได้ ใช้กันอย่างแพร่หลายในกลุ่มคนจีน

ผลการวิจัย

1. **พลวัตของการอพยพย้ายถิ่น** การวิจัยครั้งนี้ค้นหาพลวัตการอพยพย้ายถิ่นของคนจีนรุ่นใหม่ในประเทศไทยนั้นด้วยการวิเคราะห์จากภูมิลำเนาเดิม สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม (รวมถึงระดับการศึกษา อาชีพ และฐานะการเงินในจีน) ลู่ทางการอพยพ จนกระทั่งสาเหตุการอพยพมาประเทศไทยของผู้ให้ข้อมูล

1.1 ภูมิลำเนาเดิมในประเทศจีน

ผู้ให้ข้อมูลในงานวิจัยนี้ มีจำนวน 22 คน มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในเมืองต่างๆ จาก 10 มณฑล (รวมถึงเมืองที่ปกครองโดยรัฐบาลส่วนกลาง) ซึ่งกระจายตั้งแต่ภาคเหนือลงมาถึงภาคใต้ตามลำดับ ได้แก่ จีหลิน (Jilin) ปักกิ่ง (Beijing) เทียนจิน (Tianjin) เซี่ยงไฮ้ (Shanghai) ซานตง (Shangdong) หูเป่ย์ (Hubei) หูหนาน (Hunan) กวางตุ้ง (Guangdong) กวางสี (Guangxi) และยูนนาน (Yunnan)

1.2 สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้ให้ข้อมูลก่อนออกจากประเทศจีน

ความแตกต่างด้านสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้ให้ข้อมูลมีความสัมพันธ์กับระดับการศึกษา อาชีพ และสถานะทางการเงิน ดังนี้

- **ระดับการศึกษา** ผู้ให้ข้อมูลมีการศึกษาหลายระดับ ทั้งในกลุ่มที่ไม่จบการศึกษาในระดับ ม.6 จนถึงระดับปริญญาตรี จบระดับปริญญาตรีมากที่สุด คือ จำนวน 14 คน มากถึงร้อยละ 63.6

- **อาชีพในจีน** ผู้ให้ข้อมูลขณะที่อาศัยอยู่ในจีนนั้นมีลักษณะอาชีพที่หลากหลาย แบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม คือ (1) ผู้มีตำแหน่งในหน่วยงานของรัฐหรือผู้จัดการรัฐวิสาหกิจซึ่งเป็นกลุ่มคนที่มีสถานภาพทางสังคมค่อนข้างสูง (2) ผู้ประกอบการขนาดกลางหรือนักวิชาชีพนักเทคนิคซึ่งเป็นกลุ่มคนที่มีสถานภาพทางสังคมปานกลาง (3) คนงานหรือนักศึกษาเพิ่งจบซึ่งมีสถานภาพทางสังคมระดับล่าง

- **ฐานะการเงินของผู้ให้ข้อมูล** คนที่อพยพออกจากประเทศจีนก่อน ค.ศ. 2000 ส่วนมากมีฐานะการเงินไม่ค่อยดีนัก แม้แต่คนที่เป็นผู้บริหารหน่วยงานหรือผู้จัดการซึ่งเป็นชนชั้นสูง แต่มีเงินแค่พอประทังชีวิตให้อยู่รอดได้เท่านั้น และบางคนมาถึงประเทศไทยโดยไม่เหลือเงินเลย ไม่มีเงินแม้แต่จะซื้อข้าวกิน ดังเช่น นายกวน เล่าให้ฟังว่า “ผมหนึ่งที่สถานีขนส่งตลอดคืนไม่ได้กินข้าว หิวก็ไปตักน้ำที่ก๊อกน้ำ เจอคนฮ้องกงหลาย ๆ คน ผมเข้าไปแล้วเรื่องราวต่าง ๆ ให้ฟัง แต่พวกเขาไม่ได้ช่วยเหลือหรือให้เงินผมเลยสักบาท เป็นครั้งแรกในชีวิตที่ผมต้องไปขอเงินจากคนอื่น...” ส่วนกลุ่มคนที่มาประเทศไทยหลัง ค.ศ. 2000 จะแตกต่างไป พวกเขามักมีเงินทุนติดตัวมาบ้าง สามารถใช้ในด้านการลงทุนทางธุรกิจ การลงทุนเพื่อยกระดับการศึกษาของตนหรือด้านสำรวจตลาดเพื่อหาช่องทางลงทุนในประเทศไทย แต่เงินทุนที่พวกเขามีอยู่อาจจะจะมีไม่มากนัก คนที่มีเงินทุนมากที่สุดคือประมาณ 1 ล้านบาท (5 ล้านบาท) ดังเช่น นายมี เจีย มาเซียงใหม่พร้อมภรรยาและลูกใน ค.ศ. 2010 ตอนอยู่ประเทศจีนเป็นผู้แทนจำหน่ายยา เมื่อได้เงิน 1 ล้านบาท จากการขายบ้านที่เมืองหนานจิง จึงมาลงทุนเปิดร้านอาหารจีนที่เซี่ยงไฮ้ และนางสาวฉู เหยียน มาใช้ชีวิตที่เซี่ยงไฮ้ตั้งแต่ ค.ศ. 2013 เดิมเคยเปิดเกสต์เฮาส์ที่เมืองลี่เจียง มณฑลยูนนาน เมื่อขายกิจการที่ลี่เจียงได้เงินมา 1 ล้านบาท จึงวางแผนว่าจะใช้เงินก้อนนี้ลงทุนเปิดเกสต์เฮาส์ที่เซี่ยงไฮ้

จากการวิเคราะห์ระดับการศึกษา อาชีพในประเทศจีน และฐานะการเงินของผู้ให้ข้อมูล เห็นได้ว่า แม้คนที่มีมาก่อน ค.ศ. 2000 มีฐานะการเงินไม่ดีนัก แต่มีการศึกษาและทักษะที่ได้รับการยอมรับ ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่มีทรัพยากรทางความรู้เป็นส่วนใหญ่ กลุ่มคนที่มาหลัง ค.ศ. 2000 นั้น นอกเหนือจากมีทรัพยากรทางความรู้แล้วยังมีเงินทุนจำนวนหนึ่ง บางคนยังมีตำแหน่งงานในระดับที่ไม่ต่ำเลย มีทรัพยากรทางอำนาจบ้างในประเทศจีนด้วย ซึ่งไม่เหมือนคนจีนโพ้นทะเลรุ่นเก่าที่พลัดถิ่นไปอยู่ในประเทศต่างๆ แถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แบบ “เสือผืนหมอนใบ” บางคนไม่สามารถอ่านออกเขียนได้ มีทรัพยากรในการอยู่รอดคือแรงงานของตัวเองเท่านั้น

1.3 เส้นทางอพยพมาประเทศไทยของผู้ให้ข้อมูล

จากข้อมูลการสัมภาษณ์ สามารถสรุปเส้นทางอพยพมาประเทศไทย แบ่งได้เป็น 6 รูปแบบ คือ (1) บากหน้าไปขอพึ่งญาติพี่น้องและเพื่อน มีจำนวน 5 คน (2) การเรียนหนังสือในประเทศไทย หลังจากจบการศึกษาแล้วได้หางานทำในไทย มีจำนวน 4 คน (3) บริษัทแม่ในจีนส่งทำงานในสำนักงานสาขาประเทศไทย จำนวน 1 คน (4) การแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมของจีน-ไทย ได้รับเชิญจากฝ่ายไทย จำนวน 3 คน (5) การติดตามสมาชิกในครอบครัวที่มาอาศัยอยู่ในประเทศไทย จำนวน 3 คน และ (6) มาเองโดยไม่มีเครือข่ายและที่รองรับในประเทศไทย จำนวน 6 คน

1.4 สาเหตุการอพยพมายังประเทศไทย

คนจีนโพ้นทะเลรุ่นใหม่ในฐานะที่เป็นผู้กระทำการตัดสินใจเลือก สาเหตุการย้ายถิ่นมาประเทศไทยของผู้ให้ข้อมูลสามารถสรุปเป็น 4 ประการ ดังต่อไปนี้

ประการที่ 1 คือ **ผู้อพยพหรือคนในครอบครัวเคยมีประสบการณ์เชิงลบขณะที่อาศัยอยู่ประเทศจีน** หมายถึง การไม่ได้รับความเป็นธรรม ถูกเลือกปฏิบัติเมื่อแบ่งผลประโยชน์ หรือถูกดูหมิ่น เช่น นายหลิวที่อพยพออกมาเมื่อ ค.ศ. 1984 เพราะแม่เคยถูกใส่ร้ายในข้อหา “ฉ้อราษฎร์บังหลวง” จึงต้องหนีไปที่พม่าขณะที่เขายังเป็นวัยรุ่น และหลังจากทำงานแล้ว หน่วยงานก็ไม่วอมรับประสบการณ์เคยเป็น “จื่อซิง”³ มาสองปีไม่ให้ขึ้นเงินเดือน จึงตัดสินใจไปอาศัยอยู่กับพ่อแม่ที่พม่า หลังจากใช้ชีวิตที่พม่า 20 ปี จึงอพยพอีกครั้งเพื่อมาสอนภาษาจีนที่ภาคเหนือของไทย

ก่อนการปฏิรูปเศรษฐกิจและเปิดประเทศของจีน พรรคคอมมิวนิสต์ได้ควบคุมทรัพยากรทางสังคมทุก ๆ ด้าน สถานภาพทางสังคมของคนจึงขึ้นอยู่กับตำแหน่งในโครงสร้างทางสังคมมากกว่าทรัพย์สินที่มีหรือรายได้ คนที่เกิดในครอบครัวนายทุน เจ้าของที่ดินและมีญาติพี่น้องในต่างประเทศนั้นจะถูกมองว่าเป็นศัตรูทางชนชั้น สถานภาพทางสังคมอยู่ที่ในลำดับล่างสุด จะถูกเหยียดหยามดูถูกและไม่ได้รับความเป็นธรรม เมื่อจีนปฏิรูปเศรษฐกิจและเปิดประเทศแล้ว คนเหล่านี้จึงต้องหาช่องทางออกจากประเทศจีน สำหรับคนกลุ่มนี้ “การออกจากประเทศจีนให้ได้” เป็นเป้าหมายหลักของการอพยพ

ประการที่ 2 คือ **ถึงทางตันในโอกาสพัฒนาเมื่ออยู่ในประเทศจีน** เมื่อไม่มีโอกาสเลื่อนตำแหน่งให้สูงขึ้น เช่น เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานรัฐ ผู้บริหารงานในรัฐวิสาหกิจ จึงมาหาโอกาสพัฒนาที่ประเทศไทย เช่น นายเซี่ย เป็นเจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐ อพยพมาไทยตั้งแต่ ค.ศ. 1991 เพราะไม่มีเส้นสายหรือจบจากมหาวิทยาลัยดัง ส่วนนายช่าง เป็นผู้จัดการรัฐวิสาหกิจที่ประเทศจีน อพยพมาอยู่ไทยตั้งแต่ ค.ศ. 1996 เพราะ “ในรัฐวิสาหกิจ ‘กินข้าวหม้อใหญ่’ ไม่มีสิทธิตัดสินใจในการบริหารงาน จึงทำงานให้ผ่านพ้นไปวัน ๆ การเลื่อนตำแหน่งไม่ได้พิจารณาตามความสามารถ แต่ดูว่ามีเส้นสายหรือไม่ ถ้าไม่ทุจริตก็จะมีโอกาสหาเงินได้ จึงมองไม่เห็นอนาคต คิดว่าต่างประเทศคงเป็นที่หากินโดยใช้ความสามารถของตัวเองได้”

ก่อน ค.ศ. 2000 ซึ่งเป็นระยะครั้งแรกของการปฏิรูปเศรษฐกิจของจีน กลไกการตลาดค่อย ๆ เข้าสู่กิจการทางเศรษฐกิจด้านต่าง ๆ จนกลายเป็นระบบพื้นฐานทางเศรษฐกิจของจีน ในช่วงเวลานั้นข้อบกพร่องของระบบเศรษฐกิจการวางแผนปรากฏให้เห็นอย่างต่อเนื่อง หน่วยงานของรัฐเป็นเอกลักษณ์ของระบบเศรษฐกิจการวางแผน คนที่ทำงานในวงราชการและรัฐวิสาหกิจเป็นกลุ่มคนที่เสียเปรียบในระบบเลื่อนไหลทางสังคม ดังนั้นผู้ให้ข้อมูลที่อพยพมาประเทศไทยในช่วงเวลานั้นส่วนมาก ได้แก่ ข่างเทคนิค และผู้จัดการของรัฐวิสาหกิจ ตลอดจนจนถึงมีเจ้าหน้าที่ของรัฐ

³ “จื่อซิง” (知青) เป็นคำศัพท์เฉพาะที่เรียกคนหนุ่มสาวที่ถูกส่งจากในเมืองสู่ชนบท ซึ่งมีทั้งที่เต็มใจและไม่เต็มใจใน ค.ศ. 1950-1970

ประการที่ 3 คือ **ด้อยโอกาสในการแข่งขัน** เช่น ขาดเงินทุนหรือเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคม (Guanxi) ซึ่งคนในกลุ่มนี้ประกอบด้วย นักศึกษาที่จบใหม่ ผู้ประกอบการขนาดเล็กและกลาง เช่น นายเลี้ยวหลง ซึ่งมาเรียนที่เชียงใหม่ตั้งแต่ ค.ศ. 2009 เมื่อเรียนจบมหาวิทยาลัยของไทย ก็ทำงานในบริษัททัวร์ที่เชียงใหม่ เพราะ “ถ้ากลับไปจีน วิชาที่เราเรียนมาไม่มีที่ใช้ หางานอะไรไม่ได้เลย ที่จีนมีการแข่งขันสูงและต้นทุน/เงินเดือนไขก็สูงไม่ว่าจะทำอะไรก็ต้องเผชิญหน้ากับคู่แข่งเป็นแสนเป็นล้านคน ประเทศไทยเหมาะสำหรับคนที่เพิ่งเริ่มต้นหางานทำอย่างเรา สภาพแวดล้อมการค้าเน้นธุรกิจของไทยอิสระกว่าจีนมากและต้นทุน/เงินเดือนไขก็ต่ำกว่าจีนด้วย ประเทศไทยเสมือนจานพะเลียงให้ธุรกิจของเรามีโอกาสเติบโตได้”

หลัง ค.ศ. 2000 เมื่อเข้าสู่ระยะครึ่งหลังของยุคปฏิรูปเศรษฐกิจ สถานการณ์ได้เปลี่ยนแปลงไป เพราะระบบการจัดสรรทรัพยากรทางสังคมและโครงสร้างชนชั้นมีแนวโน้มค่อยๆ เป็นแบบแผนคงที่ ขอบเขตอำนาจและกลุ่มผลประโยชน์ใหม่ได้ก่อตัวขึ้น การเลื่อนสถานภาพทางสังคมที่มีอัตราที่สูงในช่วงแรกของการปฏิรูปเศรษฐกิจนั้นได้หยุดชะงักไป เพราะเงื่อนไขหรือต้นทุนการเลื่อนสถานภาพทางสังคมได้เพิ่มสูงขึ้น ช่องทางเลื่อนสถานภาพทางสังคมเริ่มติดขัดหรือไม่โปร่งใส ช่วงเวลานี้กลุ่มคนที่เสียเปรียบในระบบเลื่อนไหลทางสังคมคือผู้ที่ขาดแคลนเงินทุนหรือขาดแคลนเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคม ดังนั้นหลังจาก ค.ศ. 2000 เป็นต้นมา ผู้ให้ข้อมูลคนจีนที่อพยพส่วนมากเป็นกลุ่มผู้ประกอบการขนาดกลาง และนักศึกษาที่จบการศึกษาใหม่

ประการที่ 4 คือ **ต้องการยกระดับคุณภาพชีวิต** เช่น เพื่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพที่ดีในการดำรงชีวิต หลีกเลี่ยงมลพิษทางสิ่งแวดล้อมในเมืองใหญ่ของประเทศจีน หาโอกาสทางการศึกษาที่ดีแก่ลูก ฯลฯ เช่น ครอบครัวของนายจาง อพยพจากกรุงปักกิ่งเพื่อมาใช้ชีวิตที่เชียงใหม่ ตั้งแต่ ค.ศ. 2012 เพราะ “ช่วงนี้ที่ปักกิ่งมลพิษทางอากาศมากขึ้น ลูกต้องเข้าโรงพยาบาลรักษาโรคทางเดินหายใจเกือบทุกเดือน ออกไปไหนก็รถติด ไม่เหมาะกับการอยู่อาศัยเลย อีกอย่างหนึ่งคือไม่ชอบการปลูกฝังความคิดทางการเมืองมากเกินไปในระบบการศึกษาของจีน จึงตัดสินใจอพยพทั้งครอบครัวมาเชียงใหม่ และให้ลูกเรียนในโรงเรียนนานาชาติ”

การปฏิรูปและเปิดประเทศของจีนถือเป็นดาบสองคม เพราะในด้านหนึ่งถือว่าเพิ่มศักยภาพทางเศรษฐกิจและยกความคาดหวังต่อชีวิตให้สูงขึ้นแก่คนจีน แต่ในอีกด้านหนึ่งการพัฒนาอุตสาหกรรมและสร้างความทันสมัยยังทำให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ และปัญหาสังคมมากมาย เช่น ความเหลื่อมล้ำทางสังคมและการเลื่อนสถานภาพยากขึ้น ฯลฯ ดังนั้นจึงมีกลุ่มคนจีนที่มีรายได้ค่อนข้างสูงอพยพมายังประเทศไทยเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตอย่างรอบด้าน ช่วง 2-3 ปีนี้ จึงมีกลุ่มผู้อพยพเพราะระบบนิเวศหรือสิ่งแวดล้อมทางสังคม และผู้อพยพเพื่อการศึกษาของบุตร

ปรากฏการณ์การอพยพย้ายถิ่นของคนจีนโพ้นทะเลรุ่นใหม่เกิดขึ้นและพัฒนาไปพร้อมกับการปฏิรูปเศรษฐกิจและเปิดประเทศของจีน ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาอุตสาหกรรมและขยายกลไกการตลาดในสังคมจีน คือการปฏิรูปสังคมเกษตรแบบดั้งเดิมให้กลายเป็นสังคมอุตสาหกรรมสมัยใหม่ และเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจการวางแผนมาเป็นเศรษฐกิจการตลาดแบบสังคมนิยม แก่นสารของการปฏิรูปเศรษฐกิจของจีนคือสร้างระบบการจัดสรรทรัพยากรทางสังคมใหม่ หรือกล่าวในอีกนัยหนึ่งคือเป็นกระบวนการก่อรูปใหม่ของโครงสร้างชนชั้นสังคม ไม่เพียงแต่มีชนชั้นใหม่ปรากฏขึ้น ลำดับของชนชั้นแบบเดิมถูกทำลายไป ทฤษฎีเศรษฐกิจใหม่ของการย้ายถิ่น (The New Economics of Migration Theory) ชี้ให้เห็นว่า เมื่อสังคมพัฒนาช้า คนในสังคมมักจะยอมรับสภาพที่เป็นอยู่ เมื่อสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว คนทั่วไปเลือกที่จะเปรียบเทียบกับคนที่เคยมีสภาพแย่กว่า แต่ภายหลังกลับมีสถานะที่ดีกว่า จึงเกิดความรู้สึกผิดหวัง กลายเป็นแรงกระตุ้นให้เกิดการอพยพไปต่างประเทศเพื่อแสวงหาโอกาสเลื่อนสถานะทางสังคม (Li Ming Huan, 2000: 13) การเปิดประเทศของจีนนั้นก็เป็น การเปิดโลกทัศน์ภายนอกให้กับปัจเจกบุคคลที่แสวงหาความพึงพอใจสูงสุด และพิจารณาส่วนได้ส่วนเสียอย่างรอบด้านและมีเหตุผลในการอพยพย้ายถิ่น พลวัตที่ขับเคลื่อนการอพยพ

ย้ายถิ่นของคนจีนโพ้นทะเลรุ่นใหม่ คือ สถานะทางสังคมที่มีช่องว่างกว้างกว่าเดิมอย่างรวดเร็ว และค่านิยมที่มีความหลากหลายซับซ้อนยิ่งขึ้น ซึ่งเกิดจากการปฏิรูปเศรษฐกิจและเปิดประเทศของจีน

2. ลักษณะการดำรงชีวิตของชาวจีนโพ้นทะเลรุ่นใหม่ในประเทศไทย

2.1 สถานภาพทางกฎหมายในประเทศไทย

สถานภาพทางกฎหมายในประเทศไทยมีผลต่อสิทธิทางกฎหมายต่างๆ ในประเทศไทย เช่น สิทธิการอาศัย การโยกย้ายถิ่นฐาน การทำงานในไทย การเป็นเจ้าของกิจการ และการเป็นเจ้าของที่ดิน ฯลฯ

ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 22 คน มีเพียง 6 คน ที่ได้รับสัญชาติไทย โดยผ่านช่องทางต่างๆ ตามพระราชบัญญัติการให้สัญชาติไทย (พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508) เช่น นายหลี่ได้รับสัญชาติไทยคืน เพราะมีบิดาเป็นคนไทยเชื้อสายจีน นอกจากนั้นแล้ว นางหันและนางเฟิง ได้รับสัญชาติไทยโดยวิธีจดทะเบียนแต่งงานกับผู้ชายที่มีสัญชาติไทย

ผู้ให้ข้อมูลที่ถือ “บัตรประจำตัวคนซึ่งไม่มีสัญชาติไทย” มีจำนวน 2 คน โดยเมื่อ ค.ศ. 2009 ผู้ที่ถือบัตรประจำตัวคนซึ่งไม่มีสัญชาติไทย (บัตร 10 ปี) จะได้รับอนุญาตให้ออกนอกเขตพื้นที่ควบคุมอย่างถูกกฎหมาย และสามารถขอรับใบอนุญาตทำงานได้ แต่ยังจำกัดสิทธิหลายอย่าง เช่น ไม่สามารถซื้อที่ดินได้ ฯลฯ เช่น นายกวณ ครูสอนภาษาจีนในกรุงเทพฯ ได้อาศัยนายหน้าเพื่อช่วยหาช่องทางทำบัตรประจำตัวคนซึ่งไม่มีสัญชาติไทย ประเภทคนบนพื้นที่สูง (ไม่ใช่ชาวเขา) ในเชียงใหม่

นอกจากนั้น ยังพบว่าคนจีนอพยพรุ่นใหม่ จำนวน 5 คน ถือวีซ่าติดตามบุคคลในครอบครัว เช่น ติดตามภรรยาที่มีสัญชาติไทย ติดตามสามีชาวต่างชาติที่ถือวีซ่าเกษียณแล้วอาศัยอยู่ในเชียงใหม่ และติดตามลูกที่มารียนหนังสือในเชียงใหม่ ซึ่งสิทธิของผู้ถือวีซ่าประเภทนี้ต้องขึ้นอยู่กับนิติฐานะของบุคคลในครอบครัวที่เป็นคนถือวีซ่าหลัก เช่น ถ้าบุคคลในครอบครัวที่เป็นคนหลักถือวีซ่าเกษียณหรือการศึกษาคงรองไม่มีสิทธิทำงาน ถ้าถือวีซ่าแต่งงาน เช่น นายเซียและนายซือ ที่แม้ว่าไม่ได้ถูกจำกัดสิทธิทำงาน แต่ในการซื้อที่ดินและจดทะเบียนบริษัท จะใช้ชื่อของภรรยาเพราะสะดวกกว่า

มีผู้ให้ข้อมูลจำนวน 5 คน ที่ถือวีซ่าทำงาน คือเจ้าของร้านอาหารจีน 1 คน ครูสอนภาษาจีน 2 คน และผู้จำหน่ายเครื่องใช้ไฟฟ้าและผลิตภัณฑ์อิเล็กทรอนิกส์จากจีนอีก 2 คน

ผู้ให้ข้อมูลที่ถือวีซ่าท่องเที่ยว มีจำนวน 1 คน คือนายหวัง ที่ประกอบอาชีพค้าขายอุปกรณ์ฮาร์ดแวร์ ซึ่งเดินทางไปมาระหว่างไทย-จีน

2.2 อาชีพการงานในประเทศไทย

จากลักษณะอาชีพของผู้ให้ข้อมูล จำนวน 22 คน สามารถแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม คือ (1) กลุ่มอาชีพด้านวัฒนธรรม (2) กลุ่มอาชีพด้านการท่องเที่ยว และ (3) กลุ่มอาชีพธุรกิจค้าขาย

คนที่ทำงานในอาชีพด้านวัฒนธรรม จำนวน 7 คนนั้น ล้วนมีบทบาทในการเผยแพร่วัฒนธรรมจีนต่อสังคมไทย สำหรับผู้ให้ข้อมูล จำนวน 4 คน ที่มีอาชีพในด้านการท่องเที่ยว ลูกค้าหลักของพวกเขาเป็นนักท่องเที่ยวจากประเทศจีนหรือคนจีนที่พำนักในประเทศไทยระยะยาว ดังนั้นกิจการของพวกเขาส่วนใหญ่ต้องขึ้นอยู่กับเศรษฐกิจของจีนและกำลังการบริโภคของนักท่องเที่ยวคนจีน เพราะจะได้กำไรจากคนจีนเป็นส่วนใหญ่ ส่วนคนในกลุ่มนักธุรกิจ จำนวน 8 คนนั้น ในจำนวนนั้นมี 4 คน ที่มีโรงงานสำหรับผลิตหรือจัดซื้อสินค้าจากจีน สินค้าเหล่านั้นเป็นเครื่องใช้ไฟฟ้าขนาดเล็ก ผลิตภัณฑ์อิเล็กทรอนิกส์และผลิตภัณฑ์ฮาร์ดแวร์ อีกจำนวน 2 คน นำสินค้าของไทย คือน้ำผลไม้และเฟอร์นิเจอร์ไม้ส่งไปขายที่ประเทศจีน นอกจากนั้นยังมีคนจีนอพยพรุ่นใหม่อีกจำนวน 2 คน ที่ค้าขายแบบทวิภาคี ซึ่งนำเข้าผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมเบาจากจีน และส่งสินค้าเกษตรของไทยไปขายที่จีน ปัจจุบันทุกคนที่ทำงานล้วนมีอาชีพที่เกี่ยวข้องกับจีนและได้รับผลประโยชน์จากความเจริญทางด้านเศรษฐกิจของจีน

2.3 ความสัมพันธ์กับสังคมจีนในไทย

โรงเรียนจีน หนังสือพิมพ์จีน และสมาคมจีน เป็นที่รองรับที่สำคัญสำหรับคนจีนอพยพรุ่นใหม่ ในช่วงทศวรรษที่ 1980 และ 1990 ด้วยเหตุผลหลัก 3 ประการ คือ

ประการที่ 1 คือ ตอนที่จีนเปิดประเทศในระยะแรก ผู้อพยพที่มาจากประเทศไทยมักพบอุปสรรคด้านภาษา การไม่มีเอกสารอนุญาตให้อยู่อาศัยในประเทศไทยอย่างถูกกฎหมาย ไม่มีเงินลงทุนหรือเลี้ยงชีพ ไม่มีเครือข่ายทางสังคมหรือทักษะอาชีพ โดยที่ภาษาจีนกลายเป็นทักษะเพียงอย่างเดียวที่ใช้ในการทำมาหากินได้ ดังนั้นโรงเรียนสอนภาษาจีน หนังสือพิมพ์จีน และสมาคมจีน จึงเป็นที่ซึ่งพวกเขาสามารถขอความช่วยเหลือและหาช่องทางในการทำงานได้

ประการที่ 2 คือ ทศวรรษที่ 1950–1970 เป็นช่วงเวลาที่ประเทศไทยดำเนินนโยบายต่อต้านจีน มีการห้ามเรียนและสอนภาษาจีน การสืบทอดภาษาจีนจึงขาดช่วงไปเกือบ 30 ปี ทำให้มีคนรู้ภาษาจีนลดน้อยลง

ประการที่ 3 คือ หลังจากการปฏิรูปและเปิดประเทศของจีนหลัง ค.ศ. 1978 จึงเกิดความร่วมมือและแลกเปลี่ยนระหว่างจีน–ไทย เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ดังนั้นสมาคมจีนในไทยซึ่งเสมือนสะพานเชื่อมระหว่างจีน–ไทย จึงมีบทบาทสำคัญและความเคลื่อนไหวมากขึ้น ความต้องการบุคคลที่พูดภาษาจีนจึงมีมากขึ้นตามไปด้วย ผู้อพยพรุ่นใหม่ที่เกิดในไทยจึงสามารถตอบสนองความต้องการดังกล่าวอย่างลงตัว

ด้วยสาเหตุทั้ง 3 ประการนั้น สังคมจีนในไทยจึงสามารถรองรับผู้อพยพรุ่นใหม่จำนวนมากที่ต้องการมีงานทำ ผู้ให้ข้อมูลที่อพยพมาไทยในทศวรรษ 1980–1990 ส่วนใหญ่มีประสบการณ์การทำงานในโรงเรียนจีน หนังสือพิมพ์จีน และสมาคมจีน ประสบการณ์เหล่านั้นได้ช่วยให้ผู้อพยพรุ่นใหม่ได้ตั้งหลักปักฐานและสร้างเครือข่ายในไทยซึ่งเป็นการปูพื้นเพื่อการพัฒนาในประเทศไทย เช่น นายเซีย เลขาธิการใหญ่ประจำสมาคมช่วยเหลือ กรุงเทพฯ เขาได้สร้างเครือข่ายและได้รับความไว้วางใจจากนายทุนคนจีนโพ้นทะเลรุ่นเก่าที่ยอมช่วยเงินทุนเริ่มต้นธุรกิจแก่เขา โดยเขาเล่าว่า “ผมทำงานในสมาคมช่วยเหลือ เป็นเลขาธิการใหญ่ประจำสมาคมเป็นเวลา 10 ปี... ผมได้สั่งสมมนุษยสัมพันธ์และบุญคุณ ผมบริการพวกคนจากบ้านเดียวกันอย่างตั้งใจ และพวกเขาก็เชื่อใจผม ในสิบปีนั้นผมก็ได้ค่อยๆ เริ่มธุรกิจของตัวเอง”

อย่างไรก็ตาม ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้พบว่า สมาคมจีนเก่าค่อยๆ ลดอิทธิพลต่อคนจีนโพ้นทะเลรุ่นใหม่ลง คนจีนโพ้นทะเลรุ่นใหม่จำนวนมากที่เข้ามาอยู่ในประเทศไทยหลัง ค.ศ. 2000 ไม่ค่อยรู้จักสมาคมคนจีนเลย แม้มายังใช้ชีวิตอยู่ในไทยเป็นเวลาหลายปีแล้วก็ตาม โดยน่าจะมีสาเหตุ 5 ประการ คือ

ประการที่ 1 คือ **สมาคมคนจีนขาดผู้สืบทอด** เนื่องจากสมาคมคนจีนก่อตั้งโดยคนจีนโพ้นทะเลรุ่นเก่า ผู้นำสมาคมมีอายุมากขึ้นเรื่อยๆ และลูกหลานพวกเขาส่วนใหญ่ได้ผสมกลมกลืนเข้ากับสังคมไทยอย่างสมบูรณ์แล้วจึงไม่ค่อยสนใจกิจกรรมของสมาคมจีน

ประการที่ 2 คือ **วัฒนธรรมจีนในไทยมีความแตกต่างกัน** เพราะประกอบด้วยวัฒนธรรมแต่จิ๋ว ซัวเถา และแคะ คนจีนโพ้นทะเลรุ่นใหม่ไม่ได้มาจากเฉพาะบริเวณถิ่นฐานดั้งเดิมของบรรพชนคนจีนโพ้นทะเลเท่านั้น แต่มาจากทุกภูมิภาคของประเทศจีน ตัวอักษรที่ใช้ก็ต่างกัน สังคมจีนดั้งเดิมในไทยใช้อักษรจีนแบบตัวเต็ม แต่คนจีนโพ้นทะเลรุ่นใหม่ซึ่งรับการศึกษาหลังจากพรรคคอมมิวนิสต์จีนยึดอำนาจนั้นใช้อักษรจีนแบบตัวย่อ⁴ แม้ภาษาคำพูดก็ใช้สำเนียงคำพูดที่แตกต่างกันจนยากที่จะสื่อสารกันได้

⁴ ปัจจุบัน อักษรจีนมี 2 ลักษณะ คือ อักษรตัวเต็ม และอักษรตัวย่อ โดยอักษรจีนตัวย่อจะมีเส้นขีดที่น้อยกว่าอักษรจีนตัวเต็ม (ตัวอักษรจีนแบบดั้งเดิม) การย่อดัชนีอักษรจีนเริ่มต้นช่วงกลางทศวรรษ 1950 ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้คนทั่วไปเรียนภาษาจีนได้ง่ายขึ้น ผลกระทบอย่างหนึ่งที่สำคัญเมื่อมีการใช้อักษรจีนตัวย่อแล้ว คือคนรุ่นใหม่จำนวนมากที่เรียนอักษรจีนแบบตัวย่อจะไม่เข้าใจตัวอักษรจีนในภาพวาดอนุสาวรีย์ หรือหนังสือโบราณจีน ทำให้การสืบทอดวัฒนธรรมจีนดั้งเดิมมีอุปสรรค

ประการที่ 3 คือ **ความสัมพันธ์ระหว่างจีน-ไทย มีความแน่นแฟ้นขึ้น** จนมองได้ว่าเศรษฐกิจของไทยต้องพึ่งพาประเทศจีน คนจีนโพ้นทะเลรุ่นใหม่จึงมีความเชื่อมั่นในฐานะการเงินและการศึกษาที่ดีของตน ความจำเป็นในการรวมกลุ่มเพื่อพึ่งพาอาศัย ช่วยเหลือและเพิ่มอำนาจในการต่อรองกับรัฐบาลไทยนั้นจึงลดความสำคัญลง แต่เน้นการร่วมมือทางธุรกิจมากขึ้น

ประการที่ 4 คือ **เมืองนครคนจีนโพ้นทะเลรุ่นใหม่ก่อตั้งขึ้นเป็นจำนวนมาก**

ประการที่ 5 คือ **คนจีนอพยพรุ่นใหม่สร้างการแข่งขันกับคนจีนโพ้นทะเลรุ่นเก่า** หลังจากศตวรรษที่ 21 สังคมคนจีนในไทยมีการพึ่งพาจีนแผ่นดินใหญ่มากขึ้น คนจีนอพยพรุ่นใหม่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับจีนแผ่นดินใหญ่มากแล้ว รวมถึงเข้าใจสังคมในจีนและคุ้นเคยกับเครือข่ายการตลาดสินค้าจีน พวกเขาจึงไม่ได้เป็นกลุ่มคนที่คอยขอความช่วยเหลือจากคนจีนรุ่นเก่าอีกต่อไป แต่กลับสร้างการแข่งขันกับคนจีนโพ้นทะเลรุ่นเก่าและคนจีนโพ้นทะเลรุ่นใหม่ที่มาก่อนด้วย เช่น นายหวัง มีอาชีพค้าขายสินค้าฮาร์ดแวร์ขนาดกลางที่เดินทางไปมาระหว่างจีนกับไทยเพื่อส่งสินค้ามาขายที่ถนนเยาวราช เขาเล่าว่า “เจ้าของโรงงานส่วนมากเป็นญาติหรือเพื่อนผม จัดซื้อสินค้าผมไม่ต้องจ่ายเงิน รอสินค้าขายออกแล้วค่อยจ่าย สินค้าผมได้มาก็ถูกกว่าคนอื่น ตลาดไทยก็มีการแข่งขันกันสูง ผมได้เปรียบตรงที่รู้แหล่งผลิต จึงได้ของถูกและคุณภาพดี ร้านค้าปลีกของไทยสั่งซื้อ ผมก็ส่งสินค้าถึงร้านเลย เขาก็ไม่ต้องไปหาซื้อที่จีน ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายเขา” ด้วยความได้เปรียบดังกล่าว นายหวังได้ส่วนแบ่งตลาดสินค้าฮาร์ดแวร์ ซึ่งเป็นธุรกิจที่เคยอยู่ในมือของคนจีนโพ้นทะเลรุ่นเก่ามาตลอด

จากความสัมพันธ์ถูกจำกัดโดยสถานภาพ เช่น เชื้อสาย ตระกูล ภูมิภาค เปลี่ยนไปสู่ความสัมพันธ์ที่ถูกจำกัดโดยสัญญานั้นเป็นแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของสังคมคนจีนในประเทศไทย เพราะสังคมจีนในไทยดั้งเดิมอยู่บนพื้นฐานความสัมพันธ์ที่เป็นตระกูลเดียวกัน มีบรรพบุรุษจากบ้านเมืองเดียวกันหรือมีสายเลือดเดียวกัน ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่ถูกกำหนดโดยสถานภาพ (Status) แต่ความสัมพันธ์ระหว่างคนจีนโพ้นทะเลรุ่นใหม่ไม่ได้เป็นเช่นนั้น แต่เป็นความสัมพันธ์ทางสัญญา เช่น การเป็นหุ้นส่วนกันหรือทำการตกลงทำสัญญากัน ดังที่นายหวังได้เล่าว่า “เมื่อธุรกิจผมต้องการเงิน ผมคงไม่ตั้งโต๊ะแชร์อย่างคนจีนรุ่นเก่าจะผมไปกู้เงินจากธนาคารมา”

เมื่อเทียบกันแล้วคนจีนโพ้นทะเลรุ่นใหม่มีจำนวนน้อยกว่า และไม่มีอิทธิพลที่ฝังลึกและกว้างขวางต่อสังคมคนจีนและสังคมไทยอย่างคนจีนโพ้นทะเลรุ่นเก่า แต่คนจีนรุ่นใหม่ได้นำวิธีคิด เงินทุน รูปแบบความสัมพันธ์ใหม่เข้าสู่สังคมจีนในไทยอย่างรวดเร็ว จึงเริ่มมีบทบาทหรืออิทธิพลมากขึ้นๆ ทุกวัน ทำให้ระเบียบสังคมคนจีนดั้งเดิมได้รับผลกระทบอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยนแปลงของสมาคมคนจีนในหลายๆ ด้าน เพราะสมาคมคนจีนทุกวันนี้ไม่ได้เป็นพันธมิตรของผู้ด้อยโอกาสที่รวมตัวกันเพื่อสร้างความอบอุ่นอีกต่อไป แต่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล หรือเป็นเวทีแลกเปลี่ยนแนวคิด วิสัยทัศน์และประสบการณ์ เพื่อความสำเร็จของสมาชิกสมาคมเท่านั้น

3. ความสัมพันธ์กับประเทศจีน

ความสัมพันธ์ระหว่างคนจีนโพ้นทะเลรุ่นใหม่กับประเทศจีน สามารถสรุปได้เป็น 3 ประเด็น คือ

3.1 **การขยายตัวทางเศรษฐกิจของจีนก็นำตลาดขนาดใหญ่และสินค้านำเข้าราคาถูกให้แก่ธุรกิจคนจีนโพ้นทะเล** ดังจะเห็นได้ว่าสินค้าอุตสาหกรรมของจีนมีครบทุกประเภท นอกจากผลิตภัณฑ์สมัยใหม่บางอย่างแล้ว จีนยังมีสินค้าส่งออกทุกชนิด ซึ่งราคาถูก คุณภาพดี และได้รับความนิยมจากผู้บริโภคในประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่อยู่ในกลุ่มประเทศด้อยพัฒนา จึงสามารถแข่งขันในตลาดได้ การจัดหาและจำหน่ายสินค้าจีนกลายเป็นวิธีทำมาหากินหลักของคนจีนโพ้นทะเล นอกจากนี้กำลังการผลิตที่แข็งแกร่งและแรงงานราคาต่ำของจีนก็ได้ดึงดูดนักธุรกิจคนจีนโพ้นทะเลไปตั้งโรงงานที่จีนแผ่นดินใหญ่ การพึ่งพากำลังการผลิตของจีน

จึงกลายเป็นรูปแบบหนึ่งในการพัฒนาธุรกิจของคนจีนโพ้นทะเลรุ่นใหม่ด้วย เช่น นายเชี่ยกล่าวว่า “การพัฒนาของประเทศจีนเป็นกำลังสนับสนุนของคนจีนโพ้นทะเลอย่างเราจริง ๆ ถ้าจีนไม่ใช่โรงงานของโลก เราก็จะไม่มีรายได้เปรียบในการแข่งขันทางตลาด โรงงานผมอยู่ในจีน สินค้าของผมหลายยี่ห้อผลิตในจีน... การซื้ออะไหล่ในจีนง่าย ในประเทศไทยถ้าจะซื้ออะไหล่บางอย่างต้องรอนำเข้าจากต่างประเทศ ในจีนผลิตภัณฑ์ลงจากสายผลิตก็ได้เจอกับลูกค้านานาชาติ เช่น จีนมีงานแสดงสินค้ากวางโจว และนิทรรศการต่างๆ นักธุรกิจชาวต่างชาติมักไปเข้าร่วมงานเพื่อหาซื้อสิ่งของ...”

3.2 รัฐบาลจีนสนับสนุนให้คนจีนโพ้นทะเลรักษาเอกลักษณ์ความเป็นจีน สืบทอดและเผยแพร่วัฒนธรรมจีน เนื่องจากคนจีนโพ้นทะเลสามารถขยายช่องทางการทูตระหว่างประเทศ และเพิ่มเสน่ห์ของวัฒนธรรมจีน ซึ่งเป็นแรงช่วยสร้างวาทกรรมที่เข้าข้างประเทศจีนในสังคมโลก คนจีนโพ้นทะเลจึงมีบทบาทพิเศษในการเสริมสร้างอำนาจละมุน (Soft Power) ของประเทศจีน เพื่อให้ลูกหลานคนจีนโพ้นทะเลรักษาความเป็นจีนเอาไว้ รัฐบาลจีนยังให้โอกาสและให้ทุนการศึกษาแก่ลูกหลานคนจีนโพ้นทะเลไปเรียนในมหาวิทยาลัยชั้นนำของจีนมากกว่ามอบทุนให้นักเรียนในประเทศจีนเอง ดังที่นายเชี่ยได้กล่าวว่า “สมมติตอนนี้ลูกผมอยากจะไปเรียนปริญญาโทที่มหาวิทยาลัยชิงหัว (Tsinghua University) ทางชิงหัวจะยินดีต้อนรับลูกเรามาก ยังขอทุนการศึกษาได้อีกด้วย และมีทุนให้มากมาย แต่ถ้าเป็นนักศึกษาในประเทศจีนจะต้องไปร่วมสอบชิงโควตาที่แข่งขันทั่วประเทศ มันยากมาก ๆ แต่สำหรับลูกหลานคนจีนในต่างประเทศ แค่สอบ Jimei University ก็เข้าเรียนมหาวิทยาลัยชิงหัวได้”

เนื่องจากเศรษฐกิจของจีนเติบโตในอัตราสูงมาตลอด 30 ปี ขนาดเศรษฐกิจของจีนกลายเป็นอันดับ 2 ของโลก และการค้าระหว่างประเทศก็ใหญ่เป็นอันดับ 2 ของโลก ในบริบทเช่นนี้ทำให้ทั่วโลกเกิดความสนใจต่อเศรษฐกิจและการเมืองของประเทศจีน ซึ่งหมายรวมไปถึงวัฒนธรรมจีนด้วย คุณค่าทางวัฒนธรรมจีนและมูลค่าทางธุรกิจของภาษาจีนจึงได้เพิ่มขึ้นตามมา ความต้องการเรียนรู้ภาษาและวัฒนธรรมจีนนั้นนับวันยิ่งจะเพิ่มมากขึ้น ตลาดการเรียนการสอนภาษาจีนนั้นจึงคึกคักมาก ได้นำโอกาสทางอาชีพและรายได้ที่ดีขึ้นให้กับคนจีนโพ้นทะเล นอกจากนี้ รัฐบาลจีนยังส่งเสริมการพัฒนาของโรงเรียนจีนในไทย ด้วยวิธีมอบหนังสือเรียนส่งครูอาสาสมัครช่วยสอน และจัดอบรมครูสอนภาษาจีนในต่างประเทศอีกด้วย

หนังสือพิมพ์ภาษาจีนในประเทศไทยเป็นช่องทางหลักของการเรียนรู้และทำความเข้าใจประเทศจีนจนได้รับความสนใจอย่างยิ่ง สื่อภาษาจีนในไทยมีบทบาทสำคัญในด้านการถ่ายทอดวัฒนธรรมจีน เชื่อมต่อกับจีนแผ่นดินใหญ่ เสริมสร้างความสามัคคีของคนจีนโพ้นทะเล และเพิ่มอิทธิพลของกลุ่มคนจีนในต่างประเทศ ฯลฯ ดังที่นางหันซึ่งเป็น CEO บริษัท “สื่ออาเชียน” เล่าว่า “ในการประชุมใหญ่สื่อจีนทั่วโลกครั้งที่ 5 ณ เมืองฉงชิ่ง ฉันได้พบกับผู้บริหารของ ‘หนังสือพิมพ์ เหมิน หมิน ยื่อ เป้า ฉบับโพ้นทะเล’ (People’s Daily Overseas Edition)... พวกเขาอยากทำหนังสือพิมพ์ เหมิน หมิน ยื่อ เป้า ฉบับโพ้นทะเล-รายเดือน ในประเทศไทย... รัฐบาลจีนยังคงคิดอยู่ว่าเราคือสื่อไทย เพราะว่าฉันมีสัญชาติไทย และบริษัทเราก็จดทะเบียนในไทย ดังนั้น รัฐบาลจีนจึงไม่แทรกแซง แต่ให้ความสำคัญกับเรามาก เพราะเห็นว่าเราทำงานเอาจริง และสื่อเราเองก็สรรเสริญประเทศจีนมาก ทางจีนประเมินเราอยู่ในระดับที่ดีทีเดียว...”

3.3 รัฐบาลจีนให้ความสำคัญแก่สมาคมจีน ซึ่งสมาคมจีนต่างๆ ได้ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นสมาคมจีนรุ่นเก่าหรือรุ่นใหม่ก็ตาม เช่น รัฐบาลจีนสนับสนุนเงินทุนในการดำเนินกิจการ และเจ้าหน้าที่ระดับสูงของรัฐบาลมาเยี่ยมเยียน ซึ่งสมาคมก็จัดงานต้อนรับอย่างสมเกียรติ และแสดงความจงรักภักดีต่อรัฐบาลจีน ดังที่นายเชี่ยเล่าให้ฟังว่า “ผู้นำประเทศจีนแต่ละท่านมาประเทศไทย ก็ต้องมาเยี่ยมคนจีนโพ้นทะเล นอกจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศต้องเดินทางมาพร้อมกันแล้ว ผู้อำนวยการสำนักงานกิจการคนจีนโพ้นทะเลก็ต้องมาด้วย นอกจากคุยเรื่องระหว่างรัฐบาลแล้วยังต้องพูดถึงเรื่องคนจีนโพ้นทะเล

ดังนั้นรัฐบาลจีนจึงจะให้โอกาสเรา ให้เราเข้าร่วมสมาชิกาปึกษาทางการเมืองแห่งชาติ และมีส่วนร่วมในกิจกรรมบางอย่างของรัฐบาล เพราะต้องการให้เรารู้จักและเข้าใจรัฐบาลจีน” ส่วนนายหลิว ซึ่งเป็นเลขานุการใหญ่ของสมาคมยูหนานในกรุงเทพฯ บอกว่า “สมาคมยูหนานเป็นศูนย์เชื่อมสัมพันธ์ไมตรีของชาวยูหนานในไทย อดีตเอกอัครราชทูตจีนกับภรรยาเคยมาทานข้าวที่นี่ เอกอัครราชทูตคนใหม่ ผมเคยเจอมาแล้ว และจะหาโอกาสเชิญท่านมาเยี่ยมสมาคมของเราด้วย นอกจากนั้นรองผู้อำนวยการสำนักงานกิจการคนจีนโพ้นทะเลแห่งมณฑลยูหนาน และผู้ว่าการมณฑลยูหนาน ตลอดจนเลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์แห่งมณฑลยูหนาน ก็เคยมาเยี่ยมสถานที่แห่งนี้มาแล้ว... ออกจากจีนมาผมก็ไม่ได้เสียใจ ในชีวิตนี้ผมได้จับมือกับนายกยิ่งลักษณ์ ได้ถ่ายรูปกับอดีตนายกรัฐมนตรีวิน เจียเป่า เคยพบกับประธานาธิบดีสี จิ้นผิง และนายกรัฐมนตรีหลี่ เค่อเฉียงด้วย”

ปัจจุบันรัฐบาลจีนให้บุคคลที่มีอิทธิพลในสังคมคนจีนมีบทบาททางการเมืองในประเทศจีนด้วย ให้มีส่วนร่วมในการออกความคิดเห็นต่อการบริหารประเทศจีน แม้ไม่มีอำนาจที่แท้จริง ดังเช่น นายหลี่และนายเชี่ย ซึ่งเป็นนายกและรองนายกของ “สมาคมนักธุรกิจยุคใหม่ ไทย-จีน” แต่ก็ได้รับเชิญเป็นสมาชิกคณะกรรมการปรึกษาทางการเมืองแห่งประเทศไทย

3.4 อัตลักษณ์ของความเป็นจีนของผู้ให้ข้อมูลคนจีนโพ้นทะเลรุ่นใหม่มีทัศนคติที่ไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน มีทั้งเชิงลบและเชิงบวก ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ สถานะและผลประโยชน์ของแต่ละคน โดยอัตลักษณ์ของความเป็นจีนนั้นยังได้ถูกแยกเป็น 2 ส่วน คือ “จีน” ที่เป็นสมาคมทางการเมือง (Political Community) และ “จีน” ที่เป็นวัฒนธรรมของเชื้อชาติจีน (National Culture) และ 2 ส่วนนั้นยังสร้างความขัดแย้งในใจของแต่ละคน เช่น นายหลิวที่อพยพไปพม่าใน ค.ศ. 1986 หลังจากใช้ชีวิตที่พม่าเกือบ 20 ปีแล้วเข้ามาไทยสอนภาษาจีนบนภูเขาในเขตภาคเหนือของไทย ต่อมาได้ทำงานเป็นเลขานุการใหญ่ของสมาคมยูหนานในกรุงเทพฯ มาจนถึงปัจจุบัน ด้วยประสบการณ์ที่ขมขื่นในจีนเขาจึงกล่าวว่า “ถ้าจะถามผม ผมยังคิดว่าผมเป็นคนพม่า หรือชาวยูหนานในพม่า แต่ไม่ใช่คนจีน ถ้าจีนกับพม่าแข่งกีฬา ก็พม่า ผมเลือกที่จะเชียร์ทีมพม่า อยากให้ทีมพม่าชนะ แม้จีนกับพม่าทำสงครามกัน ผมก็ยังอยากเห็นพม่าชนะ แต่ผมมีความภาคภูมิใจกับการก้าวกระโดดทางเศรษฐกิจและการพัฒนาที่แข็งแกร่งของจีน ผมได้รับอิทธิพลจากจีนมากนะ เช่น ผมเคยหาเงินได้จำนวนมากจากการค้าขายกับจีนที่ชายแดนจีน-พม่า และผมยังได้ประกาศนียบัตรจากการไปรับการอบรมครูสอนภาษาอื่นในต่างประเทศ ที่สำนักงานกิจการคนจีนโพ้นทะเลของประเทศจีนจัดให้ ทำให้การหางานทำของผมง่ายขึ้น ในใจผมก็มีความขัดแย้งกันเอง ความรู้สึกแบบนี้ยากที่จะอธิบาย” แม้นายหลิวปฏิเสธตัวเองเป็นคนประเทศจีนแต่ก็ไม่ได้หมายถึงเขามีทัศนคติที่เชิงลบต่อวัฒนธรรมจีน เขามีคำวิพากษ์วิจารณ์วัฒนธรรมพม่าโดยใช้มุมมองการเปรียบเทียบกับวัฒนธรรมจีน และมีความรู้สึกว่าวัฒนธรรมจีนดีและเหนือกว่า “วัฒนธรรมชาวพม่าแย่มาก ชาวพม่าไม่ขยัน ไม่มีจิตวิญญาณคิดที่จะก้าวหน้า วันนี้มีกินก็พอ ไม่คิดถึงอนาคต นี่แหละนิสัยชาวพม่า ทำนาก็ไม่ทำดีๆ ทำงานก็ทำไม่ดี ชาวพม่าเหมาะกับการเป็นทาสมากกว่า เป็นเจ้าของแผ่นดินไม่ได้ หลังจากได้รับเอกราชแล้วประเทศก็แย่ลงทุกวัน” ในอีกด้านหนึ่ง นายเชี่ยมีความภาคภูมิใจในการเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจของประเทศจีนและชื่นชมยกย่องการบริหารประเทศของรัฐบาลจีนมาก เขาได้เขียนลงใน Moment ของ WeChat ว่า “รถไฟความเร็วสูงของจีนก้าวสู่โลกภายนอก มาประเทศไทยเป็นก้าวแรก ‘ผลิตในประเทศจีน’ ‘ประกอบในประเทศจีน’ และ ‘มาตรฐานของจีน’ ได้รับความยอมรับจากโลกและกลายเป็นสิ่งที่ปกติใหม่ ผมได้เป็นพยานในการลงนามสัญญาระหว่างจีน-ไทย ว่าด้วยการสร้างรถไฟความเร็วสูง ผมภูมิใจ ผมตื่นเต้น ผมมีความสุข” นายเชี่ยก็ยอมรับว่าสังคมจีนมีปัญหามากมาย แต่ปัญหานั้นไม่ได้มีผลต่อการยกย่องความสำเร็จด้านเศรษฐกิจของประเทศจีนที่อยู่ภายใต้การนำของพรรคคอมมิวนิสต์จีน “แม้ว่าความไม่เป็นธรรมร้ายแรงมากในประเทศจีน ประชาชนจีนจำนวนมากไม่พอใจ แต่เพราะเราอยู่ต่างประเทศไม่ได้รับผลกระทบใดๆ สำหรับเราไม่ยุติธรรมนั้นไม่ได้ทำให้เราเสียหายอะไร เป็นสิ่งที่ไกลตัว เราจึงไม่ได้รู้สึกอะไร” ความภาคภูมิใจ

ต่อประเทศจีนของนายเชียนั้นดูเหมือนจะมีเพียงในด้านเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ในด้านการเป็นอารยชนนั้น เขากลับรู้สึกอับอายใจกับการกระทำของเพื่อนร่วมชาติ “คนจีนไปที่ต่างประเทศ ถูย่น้ำลาย พุดเสียงดัง ไม่รอคิว แย่งแท็กซี่ แย่งลิฟต์ อะไรๆ ก็แย่ง ไม่มีมารยาท ไม่คำนึงถึงกฎระเบียบและจริยธรรมของสังคม คนจีนกระสับกระส่ายและกลัวเสียเปรียบ เมื่อเจอสถานการณ์แบบนี้ผมก็จะไม่กล้าพูด เพราะผมพูดไทยยังไม่ชัด ฟังก็รู้แล้ว ผมเป็นคนจีน เราก็ก้าวพลอยโดนด่าด้วย”

สรุป และอภิปรายผลการวิจัย

สรุปผล

1. พลวัตที่ขับเคลื่อนการอพยพย้ายถิ่นของคนจีนโพ้นทะเลรุ่นใหม่ คือ สถานะทางสังคมที่มีช่องว่างกว้างกว่าเดิมอย่างรวดเร็วและค่านิยมที่มีความหลากหลายซับซ้อนยิ่งขึ้น ซึ่งเกิดจากการปฏิรูปเศรษฐกิจและเปิดประเทศของจีน

2. ลักษณะการดำรงชีวิตของชาวจีนโพ้นทะเลรุ่นใหม่

คนจีนโพ้นทะเลรุ่นใหม่ที่อพยพมาประเทศไทยมาจากทุกภูมิภาคของจีน และเป็นกลุ่มคนที่มีทรัพยากรทางความรู้หรือ/และเงินทุนเป็นส่วนใหญ่ ไม่เหมือนกับคนจีนโพ้นทะเลรุ่นเก่าซึ่งเป็นกลุ่มคนที่มีภูมิลำเนาในเขตพื้นที่ภาคใต้ติดกับทะเลและผลิตถัแบบ “เสือผืนหมอนใบ” โดยมีแค่ร่างกาย และมีการศึกษาค่อนข้างน้อย

หลังปี ค.ศ. 2000 สมาคมจีนดั้งเดิมค่อยๆ ลดอิทธิพลต่อคนจีนโพ้นทะเลรุ่นใหม่ลง คนจีนโพ้นทะเลรุ่นใหม่กลับมีบทบาทสำคัญในสังคมคนจีนมากขึ้น พวกเขากลับสร้างการแข่งขันกับคนจีนโพ้นทะเลรุ่นเก่า แม้คนจีนโพ้นทะเลรุ่นใหม่ที่มาทีหลังแต่มีกำลังทุนที่แข็งแกร่งกว่าก็ได้สร้างการแข่งขันกับคนจีนโพ้นทะเลรุ่นใหม่ที่มาก่อนเช่นกัน

ความสัมพันธ์ระหว่างคนจีนโพ้นทะเลใหม่นั้นไม่ได้ให้ความสำคัญกับตระกูล สายเลือด และบ้านเกิดเท่าใดนัก แต่เป็นความสัมพันธ์ทางสัญญา เช่น การเป็นหุ้นส่วนกันหรือทำการตกลงทำสัญญากัน จากความสัมพันธ์ที่ถูกกำหนดโดยสถานะไปสู่ความสัมพันธ์ถูกกำหนดโดยสัญญานั้นเป็นแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของสังคมคนจีนในประเทศไทย

คนจีนโพ้นทะเลรุ่นใหม่ล้วนได้รับประโยชน์จากการเติบโตทางเศรษฐกิจ และการมีอิทธิพลเพิ่มขึ้นในทางวัฒนธรรมของประเทศจีนทั้งทางตรงและทางอ้อม ความเป็นจีนกลายเป็นทรัพยากรทางสังคมแบบหนึ่งที่จะช่วยเลื่อนสถานภาพทางสังคมให้สูงขึ้นได้ แต่คนจีนโพ้นทะเลรุ่นใหม่มีทัศนคติต่ออัตลักษณ์ของความเป็นจีนนั้นไม่ได้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน มีทั้งเชิงลบและเชิงบวก ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ส่วนตัว สถานะและผลประโยชน์ของแต่ละคน ผู้ให้ข้อมูลยังแยกอัตลักษณ์ของความเป็นจีนเป็น 2 ส่วน คือ “จีน” ที่เป็นประชาคมทางการเมือง (Political Community) และ “จีน” ที่เป็นวัฒนธรรมของเชื้อชาติจีน (National Culture) และ 2 ส่วนนั้นยังสร้างความขัดแย้งในใจแก่ผู้ให้ข้อมูลแต่ละคนด้วย

อภิปรายผล

ในงานวิจัยชิ้นนี้ไม่ได้อธิบายถึงผู้อพยพใดๆ ที่ผู้วิจัยไม่ได้ติดต่อสัมภาษณ์ การอธิบายและการตีความในงานนี้จะนำไปใช้ได้กับผู้อพยพคนจีนรุ่นใหม่กลุ่มอื่นได้ระดับใดและผลการศึกษาจะมีลักษณะทั่วไปหรือไม่นั้นคงเป็นประเด็นที่จะต้องมีการศึกษาในโอกาสต่อไป แต่ไม่ได้หมายความว่าการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาผู้อพยพคนจีนที่มีลักษณะพิเศษและไม่เหมือนใครๆ ผู้ให้สัมภาษณ์ของการวิจัยนี้ไม่ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างตามโอกาส

ทางสถิติก็จริง เพราะได้มาโดยบังเอิญเป็นส่วนใหญ่ หรือได้มาโดยสถานการณ์พาไปหรือตามเงื่อนไขที่ทำได้ วัตถุประสงค์การวิจัยนี้ไม่ได้พยายามสรุปว่าสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนจีนอพยพรุ่นใหม่ในไทยเป็นอย่างไร โดยแค่ศึกษาจากผู้อพยพจีนเพียงไม่กี่คน แต่เป็นการลงลึกถึงชีวิตของคนจีนอพยพจำนวนหนึ่ง แม้ว่าข้อค้นพบที่นำเสนออาจไม่ได้เป็นมุมมองใหม่ แต่ความคิดเหล่านั้นทั้งหมดเกิดจากการศึกษาจากผู้ให้ข้อมูลโดยตรง ดังนั้นมุมมองความคิดที่เสนอไปจึงเป็นต้นฉบับ (Originality) ของผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น

ข้อเสนอแนะ

เนื่องจากผู้ให้สัมภาษณ์ของการวิจัยนี้ไม่ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างตามโอกาสทางสถิติจึงไม่สามารถเป็นตัวแทนของผู้อพยพคนจีนรุ่นใหม่ได้ ผู้วิจัยยังหวังว่านักวิจัยรุ่นหลังจะเห็นคุณค่าของมุมมองที่ได้เสนอในงานนี้และไปตรวจสอบความถูกต้อง (Validity) และการมีลักษณะทั่วไป (Generalize) ต่อ

จากการเก็บข้อมูลสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลชาวจีนโพ้นทะเลรุ่นใหม่ ผู้วิจัยเห็นว่ายังมีอีกหลายประเด็นที่น่าสนใจและน่าศึกษาเชิงลึกต่อที่มิได้เขียนถึง เช่น อัตลักษณ์ของบุตรและความสัมพันธ์กับสังคมไทยกระแสหลักของชาวจีนโพ้นทะเลรุ่นใหม่ และเปรียบเทียบกรณีประเทศไทยกับพื้นที่อื่นๆ ในกรณีการอพยพของจีนรุ่นใหม่ เป็นต้น แต่ด้วยระยะเวลาจำกัด คงจะทำการศึกษาในโอกาสต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- Hill, A. M. (1998). *Merchants and Migrants: Ethnicity and Trade among Yunnanese Chinese in Southeast Asia*. New Haven: Yale University Southeast Asia Studies.
- 李明欢 Li, Ming Huan. (2000). 《20世纪西方国际移民理论》. 厦门大学学报(哲学社会科学版).
- 丘进等 Qiu, Jin. (2011). 《华人华侨眼睛报告Annual Report on Overseas Chinese Study (2011)》. 北京: 社会科学出版社.
- 王望波 庄国土 Wang Wang Bo and Zhuang Guo Tu. (2013). 《2010年海外华侨华人发展报告》. 厦门: 厦门大学出版社.
- 庄国土 Zhuang Guo Tu. (2008). 《论中国人移民东南亚的四次大潮On the four waves: history of Chinese migration into Southeast Asia》, 《南洋问题研究 SOUTHEAST ASIAN AFFAIRS.》 (133), 103-104.